

AFGHEBROKEN ENDE GEDEMOLIERT

De 17de-eeuwse stadsomwalling van Aalst

Toen archeologen ter hoogte van de verdwenen stadsomwalling in Aalst hun opgravingen begonnen, wisten ze maar al te goed: je noemt een afbraak niet zomaar een afbraak. Historische bronnen verraadden al dat er in de 17de eeuw grote aanpassingen gebeurden aan de versterking. Maar zou er daarvan nog iets bewaard zijn in de bodem? En was de stadsversterking dan volledig afgebroken in 1671 zoals de bronnen schrijven, of niet? Allemaal vragen die de archeologen, recent trachten te beantwoorden.

Het niet gerecupereerde deel van de stadsmuur was omgetrokken. Bij de opgraving lag de bakstenen muur horizontaal in de grond
© SOLVA

De archeologen onderzoeken de laatmiddeleeuwse brug aan de Kattestraatpoort © Dirk Wollaert

Het hout van de laat-17de-eeuwse palissades is gerecupereerd. De archeoloog duidt de restanten van de palissade aan op het profiel © SOLVA

■ WOUTER DE MAEYER, ARNE DE GRAEVE EN ERIK VERBEKE

De bouw van de tweede stadsomwalling van Aalst vond plaats in het eerste kwart van de 13de eeuw, wat al eerder bleek uit archeologisch onderzoek. Over latere aanpassingen of de afbraak van de versterking waren de onderzoekers tot nu toe enkel aangewezen op archiefgegevens. De archeologen van SOLVA ontdekten in 2020 op het Esplanadeplein dat de gracht van de stadsversterking tijdens de 15de eeuw opnieuw was uitgegraven. Deze nieuwe gracht was zo diep en breed dat ze de oudere gracht volledig weggroef. Op dat moment verving een bakstenen weermuur ook de natuurstenen muur op de wal. De onderzoekers vermoeden dat deze aanpassingen samengingen met verbouwingen aan de Kattestraatpoort en de bijhorende brug. Een extra gracht, gegraven vóór de poort, versterkte vanaf de 16de eeuw de toegang tot de stad met een bastion.

Tout rasé

In de 17de eeuw teisterden verschillende oorlogen onze streken. Ingrijpende aanpassingen en wijzigingen aan de omwalling bleken noodzakelijk. De briefwisseling tussen maarschalk Turenne en de Franse koning Lodewijk XIV geeft inzicht in de gebeurtenissen tijdens de

Devolutieoorlog. Zo blijkt dat de Fransen op 12 september 1667 de stad bestormden en zware verliezen leden. Desondanks capituleerde Aalst een dag later en Turenne beval de ontmanteling van de Aalsterse stadsversterking. Er werden maar liefst 3 000 burgers en 1 500 soldaten ingeschakeld om de klus te klaren. Een eigentijdse bron beschrijft het resultaat als "le lieu étant tout rasé...". In 1671 gaf de Spaanse koning de opdracht om alles af te breken, omdat de stad toch niet meer te verdedigen was. In 1683 verkoopt het Land van Aalst zelfs het "Bollewerk", het in de 16de eeuw aangelegde bastion, gelegen voor de Kattestraatpoort.

Uit de recente opgraving bleek dat bij het afbreken of slechten van de muren het bovengrondse deel van de muur volledig gerecupereerd was, zodat de bakstenen voor andere bouwwerken te gebruiken waren. Het niet gerecupereerde deel van de muur was omgetrokken. Om dit te kunnen doen, was een lange sleuf tussen de stadsmuur en de gracht gegraven. Na het omtrekken belandde de muur in deze uitgraving. Bij de opgraving lag dus nog een stukje muur horizontaal in de grond.

Houten palissades

Dat die afbraak in 1667 én die in 1671 niet

zo ingrijpend was als bepaalde kroniekschrijvers willen doen geloven, blijkt uit latere historische bronnen én uit de archeologische gegevens. In de periode 1692-1694, tijdens de Negenjarige Oorlog tussen Frankrijk en de Grote Alliantie, vonden er omvangrijke werken plaats. De nieuwe fortificaties, opgericht op bevel van de Keurvorst Maximiliaan Emanuel van Beieren, bestonden vooral uit houten palissades. In de bronnen is er sprake van een bestelling van tienduizenden palen. De archeologen troffen de palissades aan bij hun onderzoek. De diameter van de palen in de bodem stemde goed overeen met deze vermeld in de archiefbronnen.

Ook de gracht is in die periode meermaals opgevuld en opnieuw uitgegraven. Het duurt uiteindelijk tot in de 19de eeuw voordat het laatste stukje gracht definitief gedempt wordt.

De afbraak van de muur in 1667/1671 en de verkoop van het bastion in 1683 zijn alleszins geen eindpunt voor de Aalsterse stadsversterking. Zoals ook al bleek uit verschillende archiefbronnen toont het archeologisch onderzoek duidelijk aan dat de versterking ook nadien nog in gebruik bleef en aangepast is aan de noden van het moment.